

MAŁGORZATA DERC

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

DOŚWIADCZENIE I TWÓRCZOŚĆ **— filozoficzne znaczenie prac Abrahama H. Maslowa**

Zarys rozprawy doktorskiej

Promotor: prof. dr hab. Beata Szymańska

Obrona: Uniwersytet Jagielloński — rok 1994

Celem rozprawy było wskazanie na filozoficzny wymiar prac Abrahama Maslowa. Ukazałam więc, że jego myśl nawiązuje do humanistycznych i holistycznych koncepcji nauki.

Pierwszy rozdział oddaje klimat ideowy psychologii humanistycznej. Zaprezentowane zostały podstawowe założenia tego kierunku uwzględniające perspektywę metodologiczną i aksjologiczno-filozoficzną.

Drugi rozdział przedstawia teorię doświadczenia szczytowego. Doświadczenie to jest tym, co przypuszczalnie „wiemy”, co czujemy, kiedy osiągamy autentyczny poziom ludzkiego istnienia. Osiągnięcie tego poziomu nie wiąże się u Maslowa z jakąkolwiek przemyślaną procedurą. Powiada on jedynie, że to pojawia się, przychodzi i odchodzi i nie może być zapomniane. Pojawia się wówczas poznanie szczególnego rodzaju nazwane przez Maslowa „poznaniem—B” (B — cognition). Jest to postawa poznawcza, która jest postawą nie wartościującą. Nie ma hierarchii wartości skoro świat jest dany jako jedność, nie może być ani „lepszy”, ani „gorszy”. Jest to poznanie uwolnione od subiektywności, potrzeb, lęków, pożądań a oparte na przedmiocie, na bezinteresownym oglądzie. Wartości nie znikają jednak, lecz nie kreuje ich podmiot. Doznanie jest wartością. Świat dany w tym doznaniu jest pełen harmonii i sensu. Fakty uznawane za złe stają się pozytywne. Znika granica między faktami i wartościami, ponieważ każdy fakt z osobna i świat jako całość same są wartością pozytywną. Twierdzi on, że zorganizowana religia staje się wrogiem autentycznych przeżyć religijnych. W rozdziale tym uwzględniłam różnice między kategorią doświadczenia mistycznego, szczytowego i doświadczenia plateau. Maslow stworzył zarys oryginalnej interpretacji religii. Jego rozważania zostały przeze mnie odebrane jako swoisty szyfr transcendencji, będący śladem porządku transcendencji, obecnym w każdej epoce i na każdym etapie rozwoju historycznego. Myśl ta koresponduje — jak to zaznaczyłam w swojej pracy — z teorią „sytuacji granicznych” K. Jaspersa. Podstawowa hipoteza tej pracy to wskazanie na możliwość doświadczenia przez podmiot aktu transcendencji rozumianej w sposób naturalis-

tyczny i uwolnienie się od strachu przed skończonym poprzez podstawowe kategorie Maslowowskie: samoaktualizację, doświadczenie szczytowe i twórczość.

Trzeci i czwarty rozdział organizują się wokół warunków umożliwiających samorealizację człowieka. Omawiam w nich teorię wartości, motywacji i metamotywacji ludzkiej. Takie pojęcia jak: samorealizacja, rozwój duchowy, samourzeczywistnienie okazują się być kluczem do życia twórczego. Jest to możliwość dana wszystkim ludziom.

W piątym rozdziale analizuję zagadnienia twórczości i postawy twórczej. Omawiam w nim warunki zaistnienia pełni człowieczeństwa i naturę patologicznego funkcjonowania człowieka. Maslow nadał pojęciu twórczości bardzo szeroki zakres. Odnosi je nie tylko do dzieł sztuki, ale także do zachowań, czynności i postaw. Prawdziwa twórczość to swoista postawa człowieka, który nie uznaje tworzenia za cel sam w sobie złe odczuwa je jako wyraz własnej osobowości, sposób kontaktu ze światem. Jest synonimem dojścia do pełni człowieczeństwa poprzez czynienie dobra. Przydatne okazało się w tym kontekście powołanie na Kantowską transcendentną koncepcję źródłowej predyspozycji do dobra i radykalnego pociągu do zła.

Szósty rozdział jest próbą nakreślenia filozofii psychologii Abrahama H. Maslowa, która w moim odczuciu jest filozofią życia, systemem wartości mających wymiar naturalistyczny, empiryczny i niekościelny. Możliwość komunikowania treści transcendentnych i ponadosobowych staje się w świetle teorii Maslowa możliwa dla każdego. Bez tej komunikacji jesteśmy okaleczeni, nastawieni nihilistycznie i agresywnie. Konsekwencją jest „afrustrowany idealizm” jak też cały szereg chorób psychicznych.

W tym kontekście nietzscheański wątek obecny w mojej pracy wydaje się istotny ze względu na koncepcję wartości i na ideę „wiecznego powracania”. Wola mocy w stanie wysokiego napięcia miała być warunkiem tworzenia. To ona sublimuje naturalne instynkty, a owocem tej kontroli miałyby być „nadczłowiek”. U Maslowa mógłby to być człowiek, który miał doświadczenia szczytowe, bowiem osoby samoaktualizujące się dążą spontanicznie do robienia dobrze, bo tego potrzebują i tego chcą. Człowiek zdradza siebie, o ile nie realizuje swojego potencjału i przyzwala na fizjologiczny spadek energii, a tym samym „osłabienie woli” i Rozprężenie instynktów”, które nie realizują się w wyrażaniu indywidualności lecz służą jej skrepowaniu.

Dorobek Maslowa jest raczej zbiorem hipotez, przemyśleń i opinii aniżeli w pełni rozwiniętym systemem. Był on raczej nauczycielem-wychowawcą na sposób sokratejski. Maslow formułował ważne pytania i nie proponował kategoriycznych rozstrzygnięć. Źródła inspiracji filozoficznych Abrahama Maslowa należą szukać w dziełach Platona, B. Spinozy, H. Bergsona i F. Nietzschego. Bardzo często w swoich pracach odwoływał się do Z. Freuda, C. G. Junga, K. Horney, C. Rogersa. Podobieństwo poruszanej problematyki zbliża go do takich filozofów jak: Sokrates, Kant, Spinoza, Jaspers, Nietzsche.

Metodologię pracy wyznaczyła próba wyinterpretowania Maslowa z jego pism. Nie jest to praca porównawcza, a w swojej analizie odwoływałam się głównie do literatury obcojęzycznej.